

Tartalom: Érintések az erdélyi reformok körül, (Kovács Lajos) 127. l. Néhány szó még az unioról, (Zeyk József) 128. l. Ismeretlen, (Taraczkai.) 130. l. Liberalismus, Radicalismus, (10.) Közlemények. A rapataki borviz, (Brétfűi.) 134 l.

Érintések az erdélyi reformok körül.

(Folytatás.)

V.

Fejtse ki egy magyar Hume: miként következett ebből a hatalmasok hatalmasabbulása, a földmivelő és művészi rend alatt maradása, s miként indult valameg egy csak Mátyásunk személyes nagysága által ideig paralyált oligarchia honunkat, a vadabb idők féltelenségébe visszavezetni. Mikor a szerencsés mohácsi nap a megfordult rohanást feltartóztatá. — — — — — Erdély elvált és sindevészett.

Szász Károly.
(Múlt, Jelen és Jövendő.)

Igen „Erdély elvált és sindevészett!“ Igaz szavak, miket Erdély czimerére örök lángoló jelszó gyanánt jegyeznék föl, míg e' hazának minden polgára áthatva mély értelmétől belátná, hogy annyi elmaradás, e' senyveszet s a' lassu halál ezen elválásból szükség képp következett, s éppen annak tulajdonítható, mit vakságában a' nemzet sokáig dicsőségei közé számított történetében. E' szavak igazságáról meggyőződünk most inkább szükséges mint valaha, midőn a' két testvér nemzet ébredése felkelté az egyedül üdveztető „Unio“ szent érzelmeit.

„A' szabad választást a' nemzet visszanyerte — — — és III. András-tól I. Ferdinándig (csak 126 esztendő alatt) 12 részint pártos, részint törvényes királyválasztást látott Ma-

gyarország. Innen a' hatalmasak hatalmasbulása, a' földmivelő rend elnyomása, egy oligarchia, melly a' vadabb idők féltelenségébe visszataszítani indul a' nemzetet, ha a' szerencsés mohácsi nap meg nem menti.“ (Szász Károly.) Szent, mély jelentőségű szavak, a' Magyarhon fordulati szaka hiv ecsettel ábrázolva. De Erdély elvált, s a' szabad választást átkaival honába vitte, és míg Magyarhonban I. Ferdinánd szelid kormánya, megértve a' körülmények parancsszavát, egyfelől a' szegény adózó nép sorsát gyorsan emelni indul másfelől a' megyék emelésében a' kisebb nemesség erejét fejtí, és így az oligarchia hatalma súlyed: Erdélyben éppen ezentúl kezd sötétedni a' kép. Az oligarchia újult erővel emelé fejtí; békövetkezik összeesküvés, féketlen lázongások, s a' törvény lesz irtó fegyver hatalmasok kezében. Vessünk bár egy futó pillanatot a' két testvér nemzet e' tekintetbeni fejlődésére, az elválás első századában.

Magyarhon Ferdinánd kormánya alá jut, ki fejedelmi szavával inti a' vad nemzetet szelidülésre; enyhül a' bosszú és kegyetlenség szomja, a' nemzet érzi az isten ostarát, s a' szegény adózó népnek szabad költözési jogát már 1547-ben vissza-adja a' 26-dik cikkben, illy szavakkal:

„Cum autem variis exemplis et vetustis et recentioribus saepenumero palam innotuerit Dei Optimi Maximi vindex ira ob peccatum aliquod populi gravius, neque ulla res magis ab aliquot annis florenti-

quondam Hungariae nocuisse videtur oppressione colonorum, quorum clamor ascendit jugiter ante conspectum Dei ad avertendam indignationem Summi omnium rerum Opificis et clementiam aliquando tandem reconciliandam, praesertim quod Sua Majestas coram, ejus rei benigne admonuerat fideles suos, etcet. statuerunt unanimiter, ut libertas subditorum colonorum superioribus annis quacumque ratione illis ademta, restituatur, etcet.“

És ime a' nemzet már három század előtt kimondja, hogy semmi sem ártathat jobban az ország virágzásának, mint a' jobbágyság elnyomása. Ez időtől kezdve, noha belhaborui 's a' pogányság rohanásai dulták az orszagot, még sem feledé a' józan kormány sarkalni a' nemzetet a' jobbágyság iránti engedékenységre. Már az 1550. 35. gondoskodik, hogy colonorum servitus et vini educillatio onerosa temperetur; a' 39-dik egy kegyetlen visszaélést töröl el, a' 36-dik, a' bormérést megengedi, az úri zsarolásokat fékezi. Innen a' 17-dik század kezdetéig csoportosan keletkeznek törvények, mellyekben a' szabad költözés feltételei mindinkább könnyítetnek, az adózás rendeztetik, a' nemzet vetélkedik kormányával az adózó nép sorsán segíteni, 52 napig szolgálata 40-re szállítatik, dézma megvétele elhatároztatik, az úri 's jobbági viszonyok mindinkább szabályoztatók, mint mutatják az 1552. 8., 1553. 5. 10. 11. 12. 13. 14., 1554. 2. 5. 8. 12., 1555. 7. 10. 1556. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33., 1565. 52. 68. I. Ferdinánd üdvös. politicáját követték utódi is, mutatják: 1566. 26. 27., 1569. 28. 29. 30., 1574. 21. 1578. 33., 1596. 36., 1608. 13. k. u., 1609. 5., 1625. 58. melly a' jobbági tulajdonáról új bizonyosságot tesz, és számtalan törvények a' mai napig.

És míg a' magyar törvényhozásban illy szerencsés fordulat mutatkozik, 's a' jobbágyság sorsa szelidül: Erdélyben az elválás után az el-

nyomás rendszere mindinkább uralkodóvá lesz az oligarchia növekedő befolyásával; a' jobbági minden gyermekeivel, miként a' nyáj szaporodás, ura tulajdonává lesz, az özvegynek 's gyermekeinek a' telekről elköltözni tilos, leányának köntösön kívül semmit sem adhat úri engedelem nélkül a' jobbági atya; hogy a' szabad házasság ne gátoltassék, 's a' jobbági lovakat tarthasson, védő törvényre van szükség: míg végre oda jut a' jobbágyság, hogy az Apr. V. rész 47. edictumban keményen eltiltatik, hogy posztó ruhát, nadrágot, csizmát forintos süveget, gyölcset inget viselni ne merészeljen. Csaknem három századnak kelle letelni, míg szabad költözési joga vissza adatik 's az örökös jobbágyság eltöröltetik. És midőn e' jogot az 1791: 26. megadá, oly feltételekhez kötö, mik mellett úri onkény ellen nem nagy biztosságot lehet találni.

(Folytatása közelebről.)

Kovács Lajos.

Néhány szó még az unioról.

(Végzet.)

Lássunk már röviden egy néhányat a' leggyakoribb ellenvetések közül. — Kétséget nem szenvedhetőleg a' vallások egy formán biztosított jogai, kivált ha azon idők türedelmetlen szellemét vesszük, mellyben költek, teszik az erdélyi törvényhozás fényoldalát. Ezen tény szokott többek által felhasználtatni az Erdélyben számosabb nem catholicus rész magyar hontól való vissza ijesztésére. Én azonban ebben legkevésbbé sem ütközöm meg, mert midőn egyesülni akarnánk magunkra nézve legalább vallásos törvényeink sérthetetlen megtartását biztosíthatnók; minek nem a' miénkeknek csonkítása, hanem azoknak magyarhoni hitsorsosainkra való kiterjedése lenne rövid idő alatti következtése. A' szabad elvű eszmék olly termékeny korában mint a' mostani, képzelni sem lehet, hogy

az igazság melly már egy részre bé van véve az egészre el ne terjedne. Gyakran fordultam a' testvér honban meg, de az ott sokkal hatalmasabb catholicus rész dicsőségére legyen mondva; hogy, noha a' protestans felekezetek jogai törvény által annyira biztosítva, mint az erdélyiek nincsenek, azok éppen olly szabadon mozgathatnak mint mi, sőt beldolgaik elrendezésében még annyi akadályokra sem találunk mint mi kivált az újabb időkből. —

Mondani szokták továbbá, hogy a' székely és szász nemzet kiváltságos jogai lennének az egyesülés által kockáztatva. Nincs ellenvetés, melly kevesebb erővel bírna mint ez, csak egy tekintetet kell a' testvér honra vetni, hogy akárki láthassa, miként éldelik kunok, jászok, hajduk és több más kiváltságokkal bíró részek, az egésznek hatalmas ellenőrsége által védetve sajátja-gos jogait. Mi okból gondolhatnók, hogy csupán e' két nemzet municipális alkotmánya lenne szálla a' magyarországiak szemiben; és hogy az ott lévő számos különböző municipalitások mellett meg ne férne; midőn látjuk milly vendégszeretettel fogadtanak pl. azon kivándorlott székely atyafiak, kiket honi viszontagságok hazájokból kiűznek. Azon időben is midőn még Marusszék példájára nem történt meg azon újja születés, hogy a' szabad székelyek személy szerint gyakorolhassák political jogait; a' magyarhonba kivándorlottak ott más nemesekkel mindenben egyenlőknek tartattak, és így jobb állapotban voltak mint saját hazájokban. — Bizonyára nincsenek veszélyeztetve a' székely és szász jogok az egyesülés által, hanem biztosítva.

Nagyhatásu ellenvetés az, hogy a' nemes-ség egyenlő jogait biztosító decretalist törvények mellett, az 1791beli 17. articulús még világosabban minden különbséget a' mágnás és nem mágnás között eltöröl; magyarhonban ellenben annyi különbség minden esetre fennmarad, hogy azok született tagjai a' felsőháznak. Ez, ha csak itt állapodunk meg; Erdélyt szabad elvűségben magyarhon felibe emelné, de lássuk mi a' dolog további állása. Erdélyben felső és alsóház, azaz

régálisták és követek, együtt ülnek. 'S kik itt régálisták? ezeket határozatlan számmal e potior nobilitate nevezi ki a' kormány önkénye szerint, és midőn a' potior nobilitas ideája szoros vonallal el nem határozható törvényünkben, elég erős arra, hogy a' kormányt valakinek kit el kíván mellőzni meghívására, vagy valamely meghívottnak, ha csak nemes ember, kihagyására bírhasa. A' mult országgyűlés törvényes adatokból mutatta meg, hogy azoknak a' követek számát feljül haladni nem kellene, még is számok jelenleg kétszer több az ország választott képviselőinél. Tegyük már azon esetet, mit jelenleg fel tenni nem lehet; ne tekintsen a' kormány semmi más tulajdonra az iránta való engedelmességen kívül, 's illy szellemű régálistákat nevezzen ki elég számukat, nem gunyoltatnék-e akkor ki az ország alkotmányos élete, és így ha előítéletől menten, szenvedély nélkül vizsgáljuk a' tárgyat, itt is a' magyarhoni állás, ha nem is tökéletes (a' minthogy munkában is van javítása) minden esetre biztosított, a' midőn a' miénk önkénytől függővé teszi az alkotmányt. Én reméllem magyarhonnak is meg lesz a' maga 17. articulusa, de a' nélkül hogy ollyan drága áron vásároltassék meg, mint nálunk. — Az egyesülést gátlók ezen ellenvetései, a' többiekkel együtt, miket Szentiváni Mihály alapos munkájában részletesen előterjesztett, vagy első tekintetre megsemmisülők, vagy sokkal csekélyebbek mintsem a' nemzetiség, alkotmányos élet, szellemi és anyagi előhaladás nagy kérdéseivel egy mérlegbe tétethetnének. Nincs helytelenebb cselekvésmód, mint mikor valamely nagyszerű, századokra ható intézkedés ellen pillanat szülte csekély érdekek kerestetnek fel. Al-dozatok nélkül semmi sem eszközölhető a' political világban; mert alig van jelenet mellynek jó oldalai mellett kártékony felei is ne lennének. Kevés létezik azonban, mellynek idves eredményei annyira túlhaladják azon kisszerű bajokat, mellyek belőle folyhatnának, mint a' két hon egyesülése. Vetkezzük le tehát az elmét bilincsbe verő előítéleteket, zárjuk ki kebleinkből a'

haza reményeit dór hidegével hervasztó önzést; emelkedjünk azon magasabb pontra, mely szélesebb látkört enged átpillantánunk, 's a' temérdek jóért mi belőle áradand, ne vegyük számba azon csekély alkalmatlanságot, mivel együtt jár. Nyujtsunk az egyesülés alkotmányos utoni elősegítésére egymásnak segéd kezeket, a' fő és szív fogjon kezét, egy értelem egy érzet lelke-sítsen tégedet 's ne felejtse magyar létedet.

Végezetre még mint dajkák szoktak gyerekeknek, mondanék egy kísértetes mesét, azoknak ijesztésére, kik az elkülönözés baráti, egy rémitő oriasról, melly két világrészen nyújtja ki kezét, mellynek egy csak most felemésztett nemes nemzet véréből piroslik még ajka, melly az észak zordon havaitól elhuzva magát, dél felé szeret vonulni, hatalmas szeme felénk tekint. Mi borzasztókat tudnék mondani róla, 's hogy simulnátok a' nagyobb testvérhez, 's ezzel együtt, miként ragaszkodnátok mind inkább inkább azon atyai kormányhoz, mellynek hatalma, megdöbbsenti e' mesés szörnyeteget. De ti gyermekek nem vagytok, 's én nem a' gyermekeknek regélő banya. —

Zeyk József.

Ismeretlen.

Ebeszélés Bulwertől.

I.

Az örökös méltóságok alkalmasint legbőlcsebb találmánya az emberi észnek. Gyönyörű egy eszme vala felvenni, hogy ember saját eredményeit a' legtávolabbi nemzetségeig örökítheti, valóban jobb szert nem lehet találni, hogy a' tömegnek az örökké tartó függés megbecsülhetlen jótéte biztosíttassék. Ha ezen elvet a' királyra vagy legelső hivatalviselő személyre szorítják, felényire sem lesz vala olly csodálatra méltó 's boldogító eredményinek még csak század részét sem nyerhettük volna. A' királyi méltóság örökösségét mi illeti, a' leghigabb velő sem veheti kétségbe annak természetes alapját;

az óvja meg a' népeket pártviszályoktól, melyek minden királyválasztáskor feldühödnének. Ez olly szoros igazság, mit én tagadni koránt sem vágyok; ámde háboruk 's nyilvános lázadásoktól lehetne-e akkor is félni, ha hercegi 's grófi czimek nem volnának örökölhetők? már ezt nem hiszem. A' nemzetek felbogyják ugyan magokat rázatni egyének által, kik trónusra törnek, de úgy hiszem nem lennének szintolly engedékenyek mindazok iránt, kiknek kedvök szesz-szenne nagy urrá lenni. Illy csekélységért nem olly könnyen jó ki phlegmájából a' néptömeg. Azért ha nemességünknek öröklött méltóságait meghagyjuk, nem czélunk ezzel békét vásárolni magunknak, nem valami vele tett alku ez, hanem kegy, mit eránta önként mutatunk. Egy illy nagylelkűség rugói azonban sokkal mélyebben feküsznek, mint azok, mellyek szerint ma Soliveau kiralytól hagyjuk magunkat kormányoztatni, mert derék apja Grue király tegnap kormányza. Sőt olly mélyen rejteznek az indokok, hogy azokat mindennapi ember teljességgel bé nem láthatja. Hasznos voltát csakugyan egy kis gondolkodás majd kitűnteti. Egy parányi szám örökös felemelése maga után huzza örökös alávetését egy nagyobbak, miáltal lehetővé válik, hogy a' nyáját ősei kényök szeriut szépcsendesesen 's törvényszerűleg hajthassák. Az angolnáknak szokása megnyúztatniok 's ezen régisége mián tiszteletre méltó szokás minden baj nélkül alája veti őket szakács uraimék örökös előjogának.

II.

A' Találkozás.

Egy kis városban, nem messze Londontól élt egy fejjérnép, Laurának hívták; egyetlen lány 's örököse egy becsületes prókátornak, 's kedvencz foglalkodása volt a' románolvasás, így hát nem csudálhatni, hogy tündér eszméi a' szerelemre nagyon fogékonytá tevék. Egy nap gondolatiba mélyedve andalgott az erdőben, részvevő szízzel nézdelte a' madárkák miként enyelgenek egymással, 's gondolá magában, édes is-

tenem, mi szép dolog, ha ki sajátjának nevezhet egy szeretetre méltó jó lelket, midőn egy ifju embert megpillant egy fához támaszkodva. Újdonúj divatu köntös volt rajta, de mi tán igen is bőnek látszaték rendkívül karcu testéhez; arczsine halványsárgás, minő rendszerint a románhősöké. Fekete haja nagy fürtökben csüggött homlokán alá, 's lesütött szemekkel illy szókat mormoga:

Szerencsétlen sors! irtózatoss gondolat, elfuthatok-e előle? nem, akkor méltatlan lennék nevemre. Négy századon át hordozák elődim apáru fira e' czimet a' nélkül, hogy soruk csak egyszer megszakadt volna. Én lennék első, ki családom ez örökös jogát elvessem? Mentsen az ég!

Büszkén távozott az ifju a' fatól, 's im szemközt találja Misz Laurát, ki elragadtatás örömeivel szögze szemeit az ifju arczara, magában gyanitva, tán bizony egy lordmarsalhoz vagy a' nagysólyom-mesterhez van szerencséje. Az ifju meghökkent, meg a' leány is; az ifju bámulás és csudálkozás jeleit adá, a' leány sohajtott. „Szeretetre méltó ifju teremtés!“ szöla az ifju, karait nagyhirtelen feléje kinyujtva, mintha megakarná öt csapni a' helyett hogy nyájasságot mutatna hozzá.

Eltelve egy hősnot jellemző ijedéssel, hát-rálni kezdett Laura 's egy gyöngé kiáltást halatott.

„Hogyan“ kiálta az ifju szomorán, „hát Kegyed is fél tőlem?“

Laura ellágyult csaknem a' könyezésig, az ifju megragadta kezét.

Nem folytatom tovább ez érdekes szócserét, elég hozzá, az ifju 's leányzó legelső pillantásra szenvedélyesen egymásba szerettek, egy vakeset, mi csaknem mindnyájunkon megesik; valamig fiatal napjainkban vagyunk még, de mit lehetlennek tartunk, ha másokról a' szó. 'S valóban, mellyik ember engedné meg, hogy valamelly barátja ekként tette volna szerencsését? Azonban nézzük csak salonink és színházainkat a' ma is mint hajdon úgy nevezett szerencselovagoktól. nyüzsögni, 's meg kell vallanunk hogy

ezen dics nagyon közszerü. De hová kóválygok? Ne huzzanak Kegyetek e' valóban rosszul idézett szavakból semmi gyanusitót Misz Laura érényére. Nem, a' vonzalom, melly közte 's az isméretlen közt gerjede, egészleg platói természetü volt. Ó mint szerette Laura az ifjut, indulatosan el volt fogulva rangjától 's nemességétől, valóban gyéren esik, hogy az ifju hölgyek kedvencz regényeiben a' hősek keveshek volnának mint pairek fiai 's csekélyebb rangu személyek béhozatnak csupán hogy nevetségessé tétessenek; különczöket, rászedett apákat 's oruknál fogva vezetett bátyákat játszanak; szóval, az emberi nem nagyobb része útszaszerü hitványság hozzá illő fényében van rajzolva. Ezen eszmék szerént Misz Laura soha sem látlatott volna szeretöt a' szeretetre méltó Calicoban, 's a' bizonyosság, olly embertől lenni szeretve, kinek ősei négy századon át élvezték volna az örökös méltóságok dicsőségét, kimondhatlan varázsszal hatott reája. De miben állottak e' méltóságok? kérdeze szeretőjétől nevét és czimét. Ez elhalványult ajkait harapta, mindkét kezét kaput zsebébe dugá 's felele: nem mondhatom meg Kegyednek ki vagyok. Nem, szeretetre méltó Laura, bocsásson meg nekem, egykor mindent megtudand.

„Hátha királyfi volna?“ monda magában Laura. Végre bémutatá az ifjut atyjának. „Ah!“ monda az első, a' prokátornak kezét szoritva, „Önnek családá régen jó barátok az enyimmel.“

„Mit?“ kérdé a' jogtanár, „'s mi ismernök egymást? Legyen olly kegyes, uram! nekem a' nevét megmondani.“

A' szerető ifju zavarba jött; némi mentséget hebegett elő; neki a' jelen pillanatban bizonyos okai voltak az incognitot megörzeni. Isméretlenünk hosszu orral vala ellátva, egy olylyas vitézi orral; egészen úgy nézett ki mint a' ki valakit párbajban meggyilkolt.

„Aha!“ szöla az ügyvéd, szemével hunyoritva 's szavát lassitva, értem Önt, uram, Ön meggyilkolta emberét — nemde? kitalálta-e?“

„Ah!“ kiálta az idegen, 's dühös mozdulatokkal homlokára ütven magának, kiment a szobából.

III.

A' prokátor ravaszabbat lel magánál.

Minden fel volt fedezve. Az ismeretlen mint párvívó világosan megszegte vala a törvényeket: meglehet, orgyilkos volt, de legalább győztes vala a párviadalban. Ez kétszerézé az érdeket, mellyet Laurába öntött vala magáról. Mi sem neveli 's szilárdítja inkább egy fiatal fejrén hajlamát, mint a sejtalem, hogy kedvese valami rettenetes büntetést követett el. Részéről gondolá az apja, hogy minden esetre szép hasznót húzhat a' dologból. Eltökélé magát fortélyos uton kipuhatolni új ismérőse vagyoni állapotját. Ha gazdag, úgy nejlül adandá neki leányát, ha nem, akkor feladván őt, megnyerendé a' díjt, melly egy gonosztevő fejére van téve. Egy prokátor hasonló egy görbe 's két hurrall ellátott nyilhoz. Mi után emberünk ekként elkészítette volna tervét, fölkatatá az idegent 's ráakada egy erdőben, midőn egy fának nézegetésével foglalkodnék:

„Ez jó, nagyon jó,“ mondá ő, „ezt meg lehet venni.“

„Ért Ön a' fához, uram?“

„Hm! igen is, bizonyos nemü fához.“ —

„Sok fája van Önnek birtokában?“

„Nagyon sok,“ mondá az idegen élénken. —

„'S kétségkül a' legjobb féle?“

„Olly féle, mit rendszerint vesztő padoknak vesznek.“ —

„Igen, az a' legjobb.“ Itt jogtudósunk egy kissé elhallgatott 's majd folytatá ravasz mosolylyal: „Ön nem tagadhatja el magát többé, rangja igen is világosan megismérteti.“

„Igazságos egék!“ —

„Ugy úgy, leányom megleste Önt, miként dicsekvék az ősi méltóságokkal, mellyeket Ön családja négy század óta bírt.“

„Meglesett volna engem?“ —

„'S a' haszonvétele, a' tiszta jövedelmek lesznek azoktól elválasztva?“

„Nem, a' kormány gondoskodik élelmünkről.“

„Ah, nyugpénzt! nemde ez is örökös?“

„Mint Ön mondja.“

„Igen igen, ez a' szokott mód, mi szerint az előkelő családok a' közönségrovására nyugpénzekről függenek,“ dörmögé bajszra alatt a' prokátor.

„Mit dörmög ez a' függéstről? gondolá a' megijedt idegen.“ —

„Mi fizetjük az adót, honnan e' nyugpénzek húzatnak,“ folytató a' jogtudós.

„Ki húzatik, uram? Mit akar Ön azzal mondani?“ kiálta az idegen

„'S ha ez nem a' legkényelmes életmód, úgy én fel hagyom magamat akasztatni,“ mondá a' prokátor, magán beszédét végezve.

„Ön, hebegé az ismeretlen, rettenetes előfeltétel.“

IV.

Fölvilágult érzelmek a' józanész előmentével.

„Kegyed hát valóban megegyez összekelésünkben, szép Laura,“ mondá az idegen, mi alatt magát földre terített keszkenőjén előtte térdre veté.

Homloka szerény pirulattól bévonva, gyengéden felelt Laura: „Kegyed olly . . . olly csábító! . . . és . . . és . . . megmondja Kegyed, ki légyen?“

„Összekelésünk után meg, jelenleg nem,“ mondá az idegen kissé zavarodva.

„Most, oh most; mondja meg Kegyed tüstént,“ szóla Laura hízegő hangon.

Az ifju hallgatott.

„Menjen Kegyed! nekem meg kell vallania: Kegyed főnöke családjának?“

„Igen, az vagyok,“ mondá az idegen sohajtván.

„Kegyed családjában örökös czimmal vagy örökös méltósággal bír?“

„Ah, igen is.“

„Ez a' czim Kegyedet illeti.“

„Igaz.“

„S Kegyednek van módja rangját fentartani?

„Kétségkívül.“

„Bizonyítsa meg ezt Ön,“ monda a' prokátor, ki őket megleste vala, 's leányom Öné, ha bár Ön társát százszorosan meggyilkolta volna.

„Bámulásra méltó philosophia! nemes lelkű érzelmek! méltók egy felvilágult századhoz! kiáltá az ismeretlen, magát a' jogtanár lábaihoz vetvén.

V.

Közvetlen fölvilágosítások.

Az ismeretlen pompás öltözetet viselt. A' titok, melly kilétét környezé, a' kisedé; fogadóház vendéginék csudálkozó szeméit reá voná, midőn ő bétért. Egy reggel róla beszélének a' konyhán, mi alatt a' pinczér frakkját keféle. Egy londoni szabó, ki a' vidékben utazott, bélepék, reggeliét kérni, mellyet ő, mint monda, már régen vár.

„Bizon szép köntös ez,“ monda a' pinczér, a' nélkül hogy a' mellette álló szabót észrevenné. Milly elegant szabás! megjegyzé a' szobalány.

„Fehér selyemmel van béelve,“ monda a' konyhaszolgáló, kövér ujjival a' hajtókáját tapogatva.

„De mit látok,“ monda a' szabó, ez a' gróf Rompicollo köntöse. Ha nem csalódom, en magam csináltam ezt.

„Minden fölfedezve,“ kiáltá a' ficzko, az úr gróf. Teringettét! bezzeg örülni fog Misz Laura.

„Mit mond Ked? 's az úr valóban gróf Rompicollo volna?“ Kérdé a' fogadóné. János, vidd e' fris tojasokat töstint önagyságának.

Lehetetlen,“ monda a' szabó, ki lefoglalta vala a' tojasokat, lehetetlen! A' grófot mult éven ez idő tájban akasztották fel.

VI.

Az utazás.

„Mennyei jóság! milly csodálatos kaland ez!“ monda a' prokátor, midőn a' fogadóst az ajtón kísérné.

„Valóban nagyon le vagyok Önnek kötelezve, uram, ha rá gondolkok, miként azon a' ponton valék leányomat egy akasztott emberhez adni nejlül!“

Laura könyvben ázott: „Ha még is vámpir volna,“ monda, mert ez csak nem természetes dolog, hogy ember egész évig éljen azután hogy felakasztották.“

Ekkor az idegen jött le szobájából 's a' kíváncsi sereg hirtelen utat csinált neki hogy szabad keresztül menete lehessen. Még a' konyhaleány is hangosan felsikoltott 's elájult midőn meglátta őt.

„Az ördögbe!“ kiáltá az ismeretlen, szorongólag pillantva maga körül, „'s megismértek volna itt engem?“

„Igen,“ kiáltá a' pinczér, „Ön gróf Rompicollo.“

„Menykö! monda az idegen 's dühöngve rohant a' szobába, hová magát bészará. Egyetlen és sebes léptekkel futkosott benne ide 's tova, fel fel kiáltva dühében: „Átkozva legyenek ezek az örökös méltóságok, ezek a' csúf ősi szokások, mellyek létemet megkeseríték. Nem! még hozzá siethetek, mi előtt a' gazficzko a' hirt elterjeszthetné. Neki el kell velem utaznia, akar vagy nem akar. Hány embert kényszerítettem én, ah! már az elutazásra, akaratjok ellen.

Az összegyült népet a' házudvarán kikerülő leadó, az ablakon hágott ki az idegen. Sietett a' prokátor lakába 's Misz Laurát a' kertben találá. Sűrűn könnyezett ez és zsebkezdőjét elfeledte vala. Az ismeretlen nyujtá a' magáét 's az ifju leányzó szeméi egy grófi koronát fedeztek föl, melly egyik szélin S. R. kezdő betűk fölé volt bévarva.

„Ah, látom igen is való,“ monda zokog-

va, „gróf Rompicollo“ — erős elfogódása nem engedé tovább szólani.

„Ördög és halál, kibeszélett Kegyednek róla?“ Laura alig hallható 's zokogástól közbeszakított hanggal e' szókat ejté ki: „Öt fel . . . akasztották. . . .“

„Oda már nekem minden,“ mondá az idegen rettenetes fintorgással, 's eltűnt.

O én nem kétlem többé, hogy vámpirnak kell lennie, mondá a' szerencsétlen Laura, keservesen sirva; de vámpir vagy nem vámpir, ha az ember egy esztendeig függött, nem lehetett akkor becsületes házasság ember.

(Vége következik.)

Taraczkí.

Liberalismus, Radicalismus.

Ángliában, mint az újságolvasók jól tudják, a' radicalisok a' thorykkal frigyét kötöttek vala a' whigek vagy liberalisok megbuktatására: győztek a' thoryk 's felosztották egymás között a' zsákmányt; méddig tart a' diadal öröme 's haszna, 's valljon a' radicalisoknak nem kármentesíti a' jövődő dúzsán 's tartósan azt, mit a' jelen megtagadni látszik ötlőlök, hagyjuk most annyi-

ba; a' fogalmaknak egy kissé tisztábbra hozására nem lesz céliránytalan egy két szó. — A' liberalismus egy középfok, mellyen megállani félszegség; ezen álláspontnak nagy hibája az, hogy a' liberalis egyén (individuum) csak mint egyén gondolkozik és érez, hogy ez az általánossal szemközt saját részletiségét teszi érvényessé, hogy ez önelmű, 's egoistai önkényét szabadságnak tartja, mellyet a' status ellenében biztosítva akar tudni. Mint az ágyasság (concupinatus) a' házassághoz, úgy áll a' liberalismus az igazi politicalai gondolkodáshoz, legyen már ez respublicában a' democratia jóságában való meggyőződéssel, vagy a' monarchiában a' monarchia jóságában való hittel egybekötve. Az igazi radicalismus tudja, hogy a' közállománynak joga van a' polgárra; tudja hogy ezen jogok érvényessé tételnek; ő tulajdon kényelmeit örömet feláldozza a' közjónak, magának mint egyénnek nem akar semmi olyan jogokat, mik mellett a' status, a' közállomány meg nem állhat. Ha az igazi radicalis tapasztalja, hogy polgártársainak többsége a' jelenben hiával van e' béli látásnak, e' montesquieu-i erénynek, akkor meghajol 's remél és vár a' jövőtől. Ellenben a' liberalismus ellenébe lép a' közállománynak úgy mondott egyéni jogokkal, a' szabadság hozo igényeivel, mialatt a' neki úgy tetszés önkényét érti; szerinte a' közállomány nem kényszerítheti az egyént azt tenni, mi a' statusnak hasznos. —

(Németből.)

10.

KÖZLEMÉNYEK.

Árapataki borviz.

Előpatak augusztus 10én 1841.

Az árapataki, vagy előpataki borviz, Erdély számos gyógyvizei közt Borszék után évről évre látogatottabb kezd lenni, nemcsak Erdély fiaitól, de oláhországi szomszédinktól is; főképpen az idéni fürdésre igen kedvező nyár, 's a' két ország közt felfüggesztett vesztegzár több magas vendéget idéze oda, kik közt kiemelendők Neofit, Oláhország metropolitája és Philippesco a' diván elnöke, nem említve Milos herceget, kit csak keresztül utazónak mondhatunk. Annak jeléül mennyire becsülik és méltányolják ök hazánk e' megbecsülhetlen gyógyvizét, legyen szabad az említett főpapnak Felső fehér vármegyei főbíró Maurer Mihályhoz intézett fél hivatalos levelét az eredeti oláhból magyarra fordítva itten közleni melly így következik:

„Maurer Mihály főbíró urnak!

„Az előpataki ásványos vizekre lett két rendbéli „jövetelemmel u. m. az elenyészett 1838ik és e' folyó

„1841ik évben, hála az égnek szenvedő betegségemben „nagy könnyebbülést és jobbulást éreztem, azért midőn „e' helyről távoznám nem mulaszthatom el azon nyilatkozatot tenni a' főbíró urnak, hogy rendelkezései a' tisztes időtöltés, becsület és vagyon, bátorság 's jó rend kitartása iránt, mellyekben minden vendég egyiránt részesült, teljes megelegedésemet birják, 's azoknak teljesítése mind a' magam, mind a' mások elismerését megnyerni tudta 's valamint ezek, úgy a' „völgyes hely göröncsei felett az út jó állapotban tartása, bizonyítják uraságodnak szünet nélküli lelkes fáradozását, jó akaratját, mellyekért minden idegen tiszteletét megnyerte. Indittatva ez igazság főpontjából „kérjük a' főbíró urat, hogy halánk és áldásunk jeléül „e' nyilatkozatunkat elfogadni méltóztassék.

(P. H.) Neofit m. k. oláhországi metropolita.

Jordáké Zozsima m. k. titoknok.

Nro 13.

Árapataka július 21én 1841. (o. sz.)

Eözli Brédffüi.